

може бути втрачена через політичну кон'юнктуру, міжнародне право може не лише засуджувати, але й навчати, допомагаючи моралі відновити свої позиції.

Отже, на практиці ця унікальна комбінація функцій міжнародного права прав людини, таких як спільність термінів, універсальність формального прийняття, відображення міжнародної волі, відносна нормативна точність, сприйнятливість до внутрішнього правозастосування, додатковий механізм тиску на порушників та моральна ясність, дає змогу міжнародному праву прав людини зробити особливий внесок у підтримку зростання свідомості щодо поваги прав людини, організації національного правового та інституційного розвитку їх забезпечення. Кожна з цих функцій посилює довіру до міжнародного права прав людини, робить його актуальним і важливим на тлі глобальних викликів.

1. Thomas Franck. Fairness in International Law and Institutions (Clarendon 1995). URL: <https://www.corteidh.or.cr/tablas/23735.pdf>

2. For example. Article 46 of the Constitution of Guatemala (1985) provides, Premtrnene ef International Law. The general principle is established that in matters of human rights, treaties and conventions accepted and ratified by Guatemala, have preeminence over internal law.

3. For other examples, see Constitution of Argentina (1994) Art 75.22 (Treaties have constitutional hierarchy above laws).

Олександр Талдикін,
доцент кафедри
загальноправових дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

РЕТРОСПЕКТИВНИЙ АНАЛІЗ ФОРМ ДЕРЖАВНОГО (ТЕРИТОРІАЛЬНОГО) УСТРОЮ: ПОЛІС

Класичний античний поліс утворюється із занепадом домінуючої Мікенської цивілізації в Греції у VIII ст. до н. е. Основоположною передумовою утворення полісу, як різновиду міста-держави, були процеси, пов'язані з урбанізацією протодержавних об'єднань, що утворювались на основі територіальної (сусідської) общини. Структура античного полісу налічувала головне місто-центр та навколишні прилеглі території.

Поліс (місто-держава) – античний варіант простої держави, який від номової форми відрізнявся можливістю мати підвладну колонію та утворювати *союз* з іншими полісами [1; с. 85].

Античний світ налічував понад 1000 полісів, серед яких найбільш

впливовими були Афіни, Спарта, Фіви, Корінф, Сіракузи, Родос, Аргос, Етерія, Евліда, Мегара [2].

На думку В.С. Петрінка, у греків архаїчного і класичного періодів утвердився погляд на поліс як типово грецьку і найвищу форму організації державного життя [3; с.185]. Кожний з античних полісів мав власну особливу соціальну ідентичність, що утворювалась завдяки можливості спільного прийняття рішень на зборах (*агора*), віруванням у міфічного засновника або божества-покровителя та регулярним проведенням свят релігійного характеру. Водночас античні поліси зберігали чисельні спільні риси окремого різновиду міста-держави. Об'єднуючою ознакою античного полісу була ідея, яку обґрунтував Арістотель: основою полісу був союз вільних жителів чоловічої статі – громадян, які мали (принаймні теоретично) рівні політичні права, засновані на володінні власністю [4]. Отже можна стверджувати, що класичний античний поліс був сформований в процесі утворення не тільки інституту громадянства, а й інституту власності на землю, у двох основних станових груп вільного населення: аристократів землевласників (*арістос*) і повноправних громадян (*демос*), які належали до землеробських, ремісничих та торговельних верств.

Можливість карбування власної монети та прийняття писаних збірок законів підкреслювали суверенність державної влади полісу. Безумовно, що такі риси античного полісу не утворюють суттєвих підстав для його виокремлення від попередніх міст-держав мінойської, ахейської та іонійської доби, що, своєю чергою, підкреслює актуальність тематики та дає підґрунтя для класифікації, та співставлення його з фінікійським або римським полісом.

Підставами класифікації античного полісу будуть різні критерії, що характеризують його складові відповідно до форми держави, а також інші, пов'язані з його утворенням.

Відповідно до форми державного правління: домінуючою формою державного правління античних полісів була республіка. Також антична рабовласницька республіка мала свої різновиди, що характеризуються особливостями способів формування вищих органів державної влади, порядком їх утворення, компетенцією, а також взаємовідносинами між собою та населенням. Одна з перших республіканських форм правління існувала в античних *полісах* у трьох різновидах:

- *аристократична рабовласницька республіка* (Лакедемон);
- *демократична рабовласницька республіка* (Афіни, Корінф);
- *олігархічна рабовласницька республіка* (Фіви) [1; с.83-84].

Водночас первісні поліси, міста-держави мінойської, ахейської та іонійської цивілізацій були переважно *патріархальними монархіями*, які ще Арістотель вважав пережитком гомерівської доби.

За формою державного політичного режиму: античні поліси поділялись на *демократичні, аристократичні, олігархічні*.

За домінуючою формою суспільно-економічного укладу:

- аграрні (Лакедемон);
- аграрно-ремісничі (Афіни);
- торгово-ремісничі (Коринф) [5; с.300].

За походженням: відповідно до такого критерію можна визначити *первинні поліси*, що вели свою історію від міфічних античних правителів. Такі поліси самі колись були зоною *первинної урбанізації* та виступали метрополіями відносно полісів вторинних. Такі поліси беруть свій початок від ахейських та іонійських протодержавних утворень III тис. до н. е. У середині II тис. до н. е. утворюється Мікенське царство з династіями Персеїдів та Пелопідів (приблизно з 1270 р. до н. е.). Своїх правителів також мали: Аргос, Сікіон, Афіни, Тірінф, Фіви, Мегари. Переважно всі первинні поліси наприкінці XII ст. до н. е. були завойовані дорійськими племенами.

Вторинні поліси були засновані внаслідок античної колонізації вихідцями з первинних полісів. На початку свого існування вони, як правило, зберігали залежність від метрополій, але з часом вона слабшала, або зникала зовсім. Прикладом вторинних полісів були міста-держави Північного Причорномор'я:

- Борисфеніда – заснована в 645-644 р. до н.е. грецькими переселенцями з Мілету;
- Ольвія – заснована на межі VII-VI ст. до н.е. вихідцями з Мілету;
- Ніконій – заснований в останній третині VI ст. до н.е. переселенцями з Іонії;
- Тіра – заснована наприкінці VI – на початку V ст. до н.е. вихідцями з Мілету;
- Херсонес Таврійський – заснований у 422-421 р. до н.е. вихідцями з Гераклеї Понтійської;
- Пантікапей – заснований в кінці VII ст. до н.е. вихідцями з Мілету;
- Фанагорія – заснована приблизно в 543 р. до н.е. іонійцями з Теосу.

Характерною рисою багатьох античних полісів, а також суттєвою відмінністю від *номових* держав Сходу була не тільки здатність до зовнішньої колонізаційної політики, а й військово-політична консолідація – спроможність створювати або входити до *полісних союзів*. Членство в союзі не позбавляло поліси державного суверенітету. Міста-держави мали можливість видавати закони, здійснювати управління внутрішньою політикою, мати власне судочинство.

Тож античний поліс як типово грецька форма організації державного життя – як політичний, економічний і культурний центр та сусідня з ним територія (*хора*) був варіантом організації простої держави, який від номової форми відрізнявся можливістю мати підвладну колонію та утворювати військово-політичний союз з іншими полісами. Саме його специфічна політико-територіальна структура, що характеризує внутрішній поділ на складові частини та характер владних взаємовідносин між ними в цілому, а

також варіативність способів формування вищих органів державної влади (форми державного правління), розбіжність у прийомах, способах та методах здійснення державної влади, дає підстави ідентифікувати його з історичною формою державного територіального устрою.

1. Теорія держави і права : підруч. / кол. авт. ; кер. авт. кол. канд. юрид. наук, проф. Ю.А. Ведерніков. 3-є вид. перероб. і доп. Дніпропетровськ: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2016; Ліра ЛТД. 480 с.

2. Mark Cartwright. Polis. Published on 06 June 2013. URL: <https://www.worldhistory.org/Polis/>

3. Петрінко В.С. Поліс як державне утворення у «Політиці» Аристотеля. *Науковий вісник УжДУ Серія «Історія»*. №4,1999. С183-188.

4. Аристотель. Політика. Кн. III. IV, 7, 1279 а 20. URL: <http://litopys.org.ua/aristotle/arist04.htm>

5. Синько Є.В. Античний поліс, як історична форма державного територіального устрою. *Актуальні проблеми державотворення, правотворення та правозастосування: матеріали наук. семінару* (Дніпро, 9 груд. 2016 р.). Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ; Ліра ЛТД, 2017. С. 298-301.

Ірина Тищенко,

доцент кафедри
загальноправових дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

Ярослав Твердохліб,

здобувач вищої освіти
Навчально-наукового інституту
права та інноваційної освіти
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ДИСЦИПЛІНАРНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ДО ПРАЦІВНИКІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Дисциплінарні питання є основою наукового розуміння сутності служби української Національної поліції, оскільки встановлюють кодекс цінностей і моральних засад, яких вона має дотримуватись. Дисциплінованість допомагає поліцейським ефективно працювати, організовувати та виконувати службові обов'язки. Це забезпечує стандартизацію процедур, підвищує дисципліну в команді та координує дії поліцейських під час оперативно-